

Letter to editor**Do Young Iranians Intend to Remain Childless?**

Mohammad Torkashvand Moradabadi*

1. Department of Demography, Faculty of Social Sciences, Yazd University

Received: 6 August 2025

Accepted for publication: 9 August 2025

[EPub a head of print- 27 April 2026]

Payesh: 2026; 25(3): 441- 444

Dear Editor,

Fertility rate in Iran has declined, and population policies are aimed at increasing it. Drawing on data from the 2017 Marriage Survey conducted by Iran's Civil Registration Organization, this study finds that 98% of young individuals planning to marry intend to have children, with only 2% expressing no desire for parenthood. Approximately 60% plan to have their first child within the first two years of marriage, and 78% aspire to have two children. Reluctance to have children is slightly higher in Tehran and Rasht (5%) and among those with higher education and socioeconomic status, though these differences are not statistically significant due to the low prevalence. The findings underscore the enduring cultural value of family and childbearing in Iran, indicating that the second demographic transition, unlike in Western countries, is accompanied by minimal inclination toward childless families. The decline in fertility rates in Iran is primarily linked to inadequate economic and social conditions rather than a cultural shift away from desiring children. Population policies should prioritize creating favorable conditions to enable young people to realize their childbearing aspirations. A proposed slogan for Iran's population policy is encapsulated in three statements:

Young people are the vanguard of demographic change;

Young Iranians are eager to have children;

Support young couples in the early years of marriage and with their first child.

Keywords: Childbearing, First Child, Population Policy, Youth, Iran

* Corresponding Author: Department of Demography, Faculty of Social Sciences, Yazd University

E-mail: m.torkashvand@yazd.ac.ir

نامه به سردبیر

آیا جوانان ایران قصد فرزندآوری ندارند؟

محمد ترکاشوند مرادآبادی*

۱. گروه جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۵/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۵/۱۸

[نشر الکترونیک پیش از انتشار ۸ اردیبهشت ۱۴۰۵]

نشریه پایش: ۴۴۴ - ۴۴۱ (۳): ۲۵؛ ۱۴۰۵

چکیده

میزان باروری در ایران کاهش یافته و سیاست‌های جمعیتی بر افزایش آن متمرکز شده‌اند. این مطالعه، بر اساس داده‌های پیمایش ازدواج سال ۱۳۹۷ سازمان ثبت احوال، نشان می‌دهد که ۹۸ درصد از جوانان در شرف ازدواج قصد فرزندآوری دارند و تنها ۲ درصد تمایلی به داشتن فرزند ندارند. ۶۰ درصد از آن‌ها قصد دارند در دو سال اول ازدواج صاحب فرزند شوند و ۷۸ درصد به داشتن دو فرزند تمایل دارند. عدم تمایل به فرزندآوری در شهرهای تهران و رشت (۵ درصد) و در افراد با تحصیلات و سطح اقتصادی بالاتر کمی بیشتر است، اما به دلیل درصد پایین، این تفاوت‌ها معنادار نیست. نتایج حاکی از جایگاه ویژه خانواده و فرزندآوری در فرهنگ ایرانی است و نشان می‌دهد گذار جمعیت‌شناسی دوم، برخلاف کشورهای غربی، در ایران با گرایش اندک به خانواده‌های بدون فرزند همراه است. کاهش نرخ باروری در ایران بیشتر به نبود شرایط اقتصادی و اجتماعی مناسب مربوط است تا تغییر فرهنگی در تمایل به فرزندآوری. سیاست‌گذاری‌ها باید بر فراهم کردن این شرایط تمرکز کنند تا جوانان بتوانند تمایل خود به فرزندآوری را عملی کنند. شعار پیشنهادی برای سیاست‌گذاری جمعیت در ایران در سه جمله زیر خلاصه می‌شود:

جوانان پیشگامان تغییرات جمعیتی هستند؛

جوانان ایرانی مایل به فرزندآوری هستند؛

جوانان را در سال‌های اول ازدواج و در فرزند اول حمایت کنید.

کلید واژه‌ها: فرزندآوری، فرزند اول، سیاست جمعیتی، جوانان، ایران

* نویسنده پاسخگو: یزد، دانشگاه یزد، دانشکده علوم اجتماعی، گروه جمعیت‌شناسی

E-mail: m.torkashvand@yazd.ac.ir

این مقاله بر گرفته از طرح پژوهشی با کد ۴۰۳۱۶۸۴، با حمایت بنیاد ملی علم ایران (Iran National Science Foundation: INSF) انجام شده است.

میزان باروری در کشور ایران کاهش یافته است [۱، ۲] و سیاست‌های جمعیتی در تلاش برای افزایش میزان باروری به بالاتر از سطح جایگزینی است. مطابق تئوری گذار جمعیت‌شناسی دوم، یکی از ویژگی‌های جوامع مدرن، عدم تمایل افراد به فرزندآوری و وجود خانواده‌های بدون فرزند است [۳]؛ لذا در سیاست‌گذاری‌های جمعیتی یکی از اهداف سیاست‌گذاری فرهنگ‌سازی در جهت تغییر نگرش جوانان نسبت به خانواده‌های بدون فرزند است. در این گفتار سعی داریم به این سوال پاسخ دهیم که چه تعداد از جوانان ایران قصد فرزندآوری ندارند. در همین راستا به این سوال پاسخ خواهیم داد که آیا این بعد از گذار جمعیت‌شناسی دوم در میل به خانواده‌های بی‌فرزند در کشور ایران رایج شده است یا خیر؟

این گزارش مبتنی بر داده‌های پیمایش ازدواج در ایران است. این پیمایش به وسیله سازمان ثبت احوال کشور در سال ۱۳۹۷ انجام شده است و از افرادی که برای ثبت عقد ازدواج به دفترخانه‌های ازدواج در مراکز استان‌ها مراجعه کرده‌اند پرسشنامه تکمیل شده است و یکی از سوالاتی که از آنها پرسیده شده است، قصد آنان از فرزندآوری در طی ازدواج است [۴].

به لحاظ توصیف نمونه مورد تحلیل این پژوهش که بر اساس داده‌های پیمایش ملی ازدواج و طلاق (۱۳۹۶-۱۳۹۷) از ۸۳۴۱ فرد در شرف ازدواج اول به دست آمده، به لحاظ توزیع سنی افراد در گروه سنی ۱۰ تا ۱۹ سال، زنان (۲۸٪) حضور بیشتری نسبت به مردان (۳٪) داشتند، در حالی که در گروه‌های سنی ۲۰ تا ۲۹ سال (۶۷٪ مردان در مقابل ۵۶٪ زنان) و ۳۰ تا ۳۹ سال (۲۹٪ مردان در مقابل ۱۴٪ زنان)، مردان غالب بودند. اکثریت پاسخگویان (۶۶٪ مردان و ۷۲٪ زنان) دارای ۱ تا ۴ خواهر و برادر بودند، در حالی که تنها ۲٪ مردان و ۳٪ زنان تک‌فرزند بودند و درصد افراد با ۱۱ یا بیشتر خواهر و برادر (۲٪ مردان و ۱٪ زنان) بسیار ناچیز بود. در زمینه تحصیلی، زنان (۱٪) نسبت به مردان (۰/۶٪) بی‌سوادی بیشتری داشتند، اما درصد زنان در حال تحصیل (۳۴٪) بیشتر از مردان (۱۲٪) بود. مردان (۸۷٪) نسبت به زنان (۶۵٪) بیشتر فارغ‌التحصیل بودند و در مقاطع بالاتر (۳۰٪ مردان در مقابل ۱۴٪ زنان در مقطع فوق‌لیسانس و دکتری) حضور بیشتری داشتند.

مطابق نتایج بدست آمده ۹۸ درصد از جوانان در شرف ازدواج در کشور قصد دارند در طی ازدواج خود دارای فرزند شوند و تنها ۲ درصد افراد عدم تمایل به فرزندآوری را اعلام کرده‌اند. در حدود ۶۰ درصد آنها اعلام کرده‌اند که در دو سال اول بعد از ازدواج قصد دارند اولین فرزند خود را به دنیا بیاورند و ۷۸ درصد آنها تمایل به داشتن ۲ فرزند را اعلام کرده‌اند. عدم تمایل به فرزندآوری در شهرهای تهران و رشت در بالاترین مقدار خود و در حدود ۵ درصد است و در بقیه استان‌ها در حدود ۲ درصد و کمتر است. مردان نسبت به زنان، افراد مسن‌تر (۴۰-۸۹ سال با ۲۱٪)، و افراد با تحصیلات بالاتر (۴٪ در مقطع فوق‌لیسانس و دکتری) عدم تمایل بیشتری داشتند. همچنین، با افزایش درآمد (۵٪ در گروه بالای ۴ میلیون تومان) و تحصیلات والدین، به‌ویژه مادر، عدم تمایل به فرزندآوری افزایش یافت. افرادی با تعداد خواهر و برادر کمتر (تک‌فرزند با ۳٪) نیز عدم تمایل بیشتری نشان دادند. عدم تمایل به فرزند در سطوح تحصیلی بالاتر و در افراد با سطح اقتصادی بالاتر تا اندازه‌ای بیشتر است. البته به دلیل پایین بودن درصد عدم تمایل به فرزندآوری، تفاوت بر اساس ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی معنادار نیست. البته به دلیل پایین بودن درصد عدم تمایل به فرزندآوری، تفاوت بر اساس ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی معنادار نیست.

نکته مهم و شاخص در این مطالعه این است که میل به فرزندآوری در میان جوانان ایران عمومیت دارد و این نشان‌دهنده شرایط فرهنگی خاص کشور است که هنوز ارزش و اهمیت خانواده و فرزندآوری در آن جایگاه خاصی دارد. جوانان ما عمدتاً قصد دارند صاحب فرزند شوند و در صورت فراهم بودن شرایط مناسب، حتماً این تمایل را به واقعیت تبدیل خواهند کرد. بنابراین، سیاست‌گذاری‌های جمعیتی باید به این نکته توجه ویژه داشته باشند و شرایط اقتصادی و اجتماعی را برای جوانان به گونه‌ای فراهم کند تا آن‌ها بتوانند در آینده نزدیک نقش مؤثری در افزایش نرخ باروری ایفا نمایند.

این یافته‌ها نشان می‌دهد که گذار جمعیت‌شناسی دوم، که در کشورهای غربی با خانواده‌های بی‌فرزند همراه بود، در ایران به صورت بومی در حال جریان است، اما جایگاه خانواده‌های بدون فرزند در جامعه ما چندان بزرگ نیست و در واقع، چنین وضعیتی در حال حاضر کم‌رنگ است.

بر این اساس، درک صحیح از وضعیت جمعیتی کشور نشان می‌دهد که نگرانی جدی درباره آینده جمعیت ایران وجود ندارد، چرا که اطمینان داریم جوانان پس از فراهم شدن شرایط لازم، حتماً صاحب فرزند خواهند شد. در واقع، مسئله کاهش نرخ باروری در ایران، به تغییرات فرهنگی عدم تمایل به فرزند یا علاقه‌مندی به خانواده بدون فرزند مرتبط نیست، بلکه بیشتر به دلیل نبود و عدم تأمین شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناسب است که فاصله بین تمایل و عمل را پر می‌کند. جوانان فعلاً این تمایل خود را به تعویق می‌اندازند تا زمان فراهم شدن فرصت‌های لازم و پس از آن، حتماً نقش خود را در افزایش نرخ باروری ایفا خواهند کرد.

منابع

1. Bagi M, Khani S, Rezaei H. Explaining the Fertility Differences of Iranian Provinces using Shannon Entropy Method: *Journal of Population Association of Iran* 2024; 19: 9-53 [in Persian]
2. Torkashvand Moradabadi M, Irannejad K. Demographic dynamics and population projections in Iran: analyzing population size and age structure up to 2040 horizon: *Journal of Social Continuity and Change (JSCC)* 2024; 3: 7-33 [in Persian]
3. Zaidi B, Morgan SP. The second demographic transition theory: A review and appraisal: *Annual review of sociology* 2017; 43: 473-92 [in Persian]
4. National Organization of Civil Registration. Marriage and Divorce Survey 2019 [Internet]. results available on the organization's website. Available from: <http://www.sabteahval.ir> [in Persian]